

Versenyképesség a Balaton Régió településein – a települési tényezők lakossági megítélése

A tanulmány célja a Balaton Régió településeinek vizsgálata abból a szempontból, hogy az ott élők, másodlagos otthonnal rendelkezők, nyaralótulajdonosok és az ott dolgozók/tanulók mely települési tényezőket érzékelik fontosnak, és az egyes tényezőkkel mennyire elégedettek. A vizsgált 27 tényező változócsoportjai: települési szolgáltatások, gazdasághoz köthető tényezők, szabadidőhöz és turizmushoz köthető tényezők, demográfiai tényezők, települési adottságok.

A kérdőíves megkérdezés eredményei rávilágíthatják a figyelmet azokra a tényezőkre, melyek a vizsgált lakossági kör szempontjából a legfontosabbak településükkel kapcsolatban, valamint azokra, melyekkel a legkevésbé elégedettek, illetve ahol a fontosság – elégedettség különbsége a legnagyobb. Ezek ismerete segítséget nyújthat a döntéshozóknak abban, hogy a regionális és települési fejlesztési döntések és a fejlesztési források irányait a Balaton Régió lakosságának jólléte és életminősége javítása irányába tereljék.

Kulcsszavak: település, versenyképesség, Balaton, turizmus

Bevezetés

A versenyképességről szóló szakirodalmak általában „kemény” tényezőkkel: bevételekkel, jövedelemmel, befolyt adókkal, a javak és szolgáltatások előállításával mérik a versenyképességet. A települések közti verseny azonban nem csupán erről szól, hanem arról, hogy az ott élők szeretnek-e a településen élni, jólétük mellett a jóllétük is fontos, ami már nehezebben mérhető „puha” kategória. A kutatás célja a „puha” ténye-

zők mérése kérdőíves megkérdezés keretében a Balaton Régióban a helyi lakosok, a másodlagos otthonnal rendelkezők, és az ott dolgozók/tanulók szemszögéből. A kutatás fő kérdése az, hogy a vizsgált lakossági kör számára mely települési tényezők fontosak és azokkal mennyire elégedettek. Az egyes települési versenyképességi tényezők fontossági és elégedettségi különbségeiből következtetéseket tudunk levonni arra vonatkozóan, hogy mely tényezők fejlesztése emelné a megkérdezett lakossági kör településével való elégedettségét, ezen keresztül életminőségét és jóllétét.

A vizsgált térség

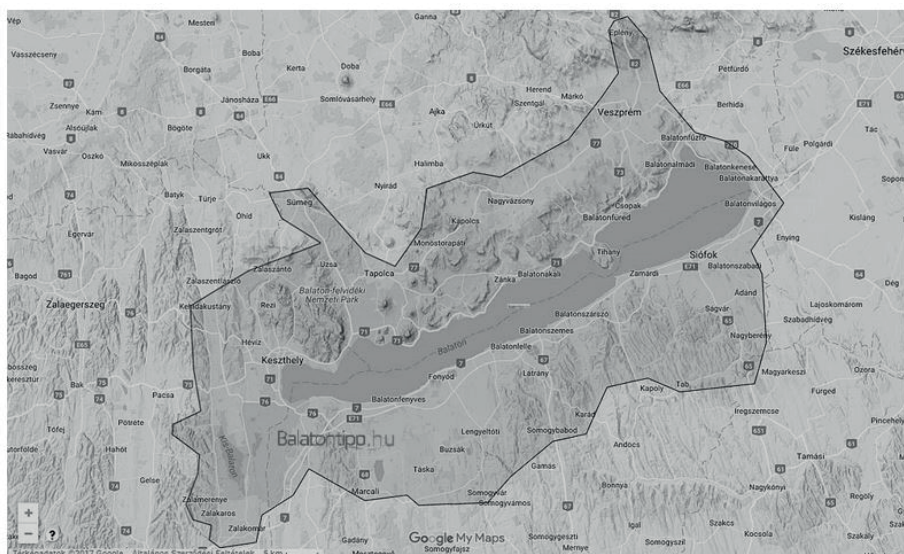
A vizsgált terület a Balaton Régió, melynek kiterjedését kormányrendelet határozza meg. Természetes térszerkezeti egység helyett inkább területfejlesztési, idegenforgalmi, gazdaságfejlesztési szempontból mondható régiónak. A BFT helyzetértékelése (2013-2014) szerint bizonytalan a térség határának megállapítása abból a szempontból, hogy lakói meddig alkotnak valamiféle kulturális egységet, hiszen a térség nem csupán a vízparti településekre terjed ki. A 429/2016. (XII. 15.) kormányrendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról tételesen felsorolja a Balaton Régióhoz tartozó településeket. A régió a kormányrendeletben meghatározottak szerint 174 településre terjed ki, melyek három megyében (Veszprém, Somogy, Zala) helyezkednek el. (Györfly 2017)

A Balaton Régió speciális jellemzői

A Balaton Régió települései számos speciális jellemzővel bírnak. Ilyen például az, hogy a régió településeinek gazdasági, társadalmi viszonyait jelentősen befolyásolja földrajzi elhelyezkedésük, a Balatontól mért távolságuk. Lényeges különbségek alakultak ki a parti és a háttértelepülések között, és az északi part – déli part vonatkozásában is. A régió nem csupán az üdülőkörzetből áll számos más település is szervesen kötődik a régióhoz (BFT 2013-2014)

Nemes Nagy (1998, 2016) szerint egy régió térszervező, térformáló jellemzői lehetnek:

1. ábra: A Balaton Régió kiterjedése a 429/2016. (XII. 15.) kormányrendelet szerint

Forrás: Balontipp.hu

- térszerkezeti egység
- természeti jellemzők (táji-természeti homogenitás)
- társadalmi-gazdasági jellemzők
- kulturális identitás vagy etnikai, nyelvi sajátosságok a szociológiában
- a területi igazgatás funkciói a közigazgatástudományban.

A Balaton Régió táji–természeti homogenitása inkább csak a part menti településekre jellemző, ugyanígy a társadalmi–gazdasági jellemzők hasonlósága is, főképp az ottani turizmus miatt (BFT 2013 - 2014). A kormányrendeletben meghatározott Balaton Régió a Nemes Nagy –féle térfőmáló jellemzők helyett inkább közös területfejlesztési, idegenforgalmi, gazdaságfejlesztési, környezetvédelmi gondok megoldásának szintjén, azonos felelősség és érdekeltég alapján.

A turizmus, mint a Régió legfontosabb ágazata

A Balaton, Közép-Európa legnagyobb tava hazánk egyik legfontosabb erőforrása. Budapest után hazánk második leglátogatottabb turisztikai célterülete, és ezzel a hazai gazdasági tér kiemelt szereplője. „Egy adott tér fejlődésének kulcsa a

helyben fellelhető erőforrások, speciális adottságok megléte” (Marton 2013), melyek jelenléte a Balaton Régió esetében vitathatatlan. A térség speciális adottságaiból következik, hogy a régióban az egyik legfontosabb gazdasági ág a turizmus, ami azért is fontos, mivel a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ág bruttó hozzáadott érték növekedése 2016-ról 2017-re (7,4%) meghaladta a teljes nemzetgazdaságét (4%). (KSH 2017)

2017-ben a Balaton idegenforgalmi régió:

- az összes idegenforgalmi férőhely 32,48%-ával az első helyen,
- a külföldi vendégéjszakák 14,05%-ával (Budapest – Közép-Duna vidék 61,84%-a után) a második helyen,
- a belföldi vendégéjszakák 28,05%-ával az első helyen,
- az összes vendégéjszaka 21,32%-ával (Budapest Közép-Duna vidék 36,66%-a után) a második helyen szerepel országos szinten.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált településenkénti vendégéjszakák száma alapján a Balaton Régió települései előkelő helyet foglalnak el az országos listában, rögtön Buda-

pest után a 2. helyen szerepel Hévíz, az 5.,6.,7. helyen Siófok, Balatonfüred illetve Zalakaros, a 18.-on pedig Keszthely (MTÜ, 2017). A Balaton Régió olyan különleges és sokszínű turisztikai desztináció, melyben az összes Aubert (2011) szerinti desztináció típus megtalálható: városi, hegyvidéki, vízparti, egészségturisztikai és vidéki desztinációkkal is rendelkezik.

Magyarország második legnagyobb forgalmat bonyolító turisztikai régiója a Balaton Régió, a belföldi turizmus legjelentősebb célterülete. A régió egészének és azon belül egyes településeinek vonzereje, versenyképessége jelentős gazdasági hatásokkal bír a nemzetgazdaságra.

A települési versenyképesség mérésének lehetőségei

A versenyképesség rugalmas és széles körben használható komplex fogalom, a gazdaság minden alapegységére (vállalat, iparág, régió, nemzet, makrorégió) értelmezhető. A regionális tudományok felfogása szerint a régiók, városok versenyképessége több, mint az inputok termelékenysége, olyan gazdasági növekedést jelent,

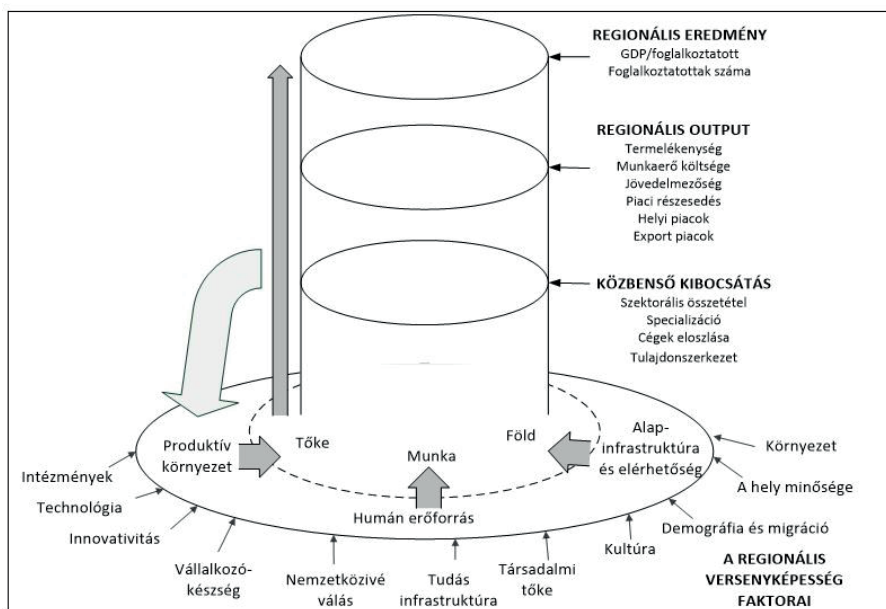
ami magas foglalkoztatottság mellett tud megvalósulni és hatására javul az átlagos életszínvonal. (Lengyel 2000, 2016)

A területi versenyképesség szakirodalmában számos modell található, melyek nagy része (például versenyképességi cylinder, versenyképességi fa, piramismodell) valamilyen csúcsmutatót használ a versenyképesség mérésére. Ilyen csúcsmutatók például a kibocsátás, a GDP, a foglalkoztatottság, a termelékenység, a jövedelem.

A versenyképességi cylinder

A Cambridge-i Egyetem kutatócsoportja a versenyképességi definíciók különböző megközelítéseiből kiemelte, hogy van néhány kérdéskör, amelyeknek szerepelniük kell megkülönböztető ismérvként a regionális versenyképesség elemzése során. Ezen tényezőket szintetizálja a négy szintből álló versenyképességi cylinder (lásd: 2. ábra). Jelen kutatás szempontjából a cylinder karimáján elhelyezkedő regionális versenyképességi faktorok, illetve az azokat meghatározó a karimán kívül meghatározó másodlagos tényezők a leglényegesebbek.

2. ábra: A versenyképességi cylinder

Forrás: Saját szerkesztés Lukovics, 2008 alapján

A versenyképességi fa

Az ECORYS kutatócsoport által megalkotott versenyképességi fa metaforáját Lukovics (2008) ismerteti igen szemléletesen: „a föld minősége, valamint a gyökérszék, törzs és ágak hatékony működése határozza meg a fa erősségét, és a termék minőségét. Ez egy dinamikus folyamat, hiszen a talaj termékenységét részben az is meghatározza, hogy a lehulló gyümölcsök milyen mértékben revitalizálják azt.”

A gyökerek a talajban a versenyképesség faktorai, az inputok: tehetség, innováció, kapcsolódás (kommunikáció, infrastruktúra, hálózatok), vállalkozókészség.

A törzs és az ágak a versenyképesség alapjai: a törzs az ipari szerkezet és termelékenység, az ágak outputokat fejtenek ki: úgymint foglalkoztatottság, profit és adók.

A gyümölcs maga a versenyképesség, mint például jólét, szociális ellátás, környezet, egészség, lakóhely, kultúra, fenntarthatóság.

A versenyképességi fa a tényezők egymásra épülését mutatja, a gyökerekben megjelenő inputok megjelenítik a további fejlesztési lehetőségeket is. Megjegyzendő, hogy a versenyképességi fa egyes kategóriáinak (például ennivaló, fenntarthatóság) definiálhatósága és mérhetősége nehéz.

A régiók, térségek és városok versenyképességének értékelése a piramismodell alapján

A hazánkban legismertebb versenyképességi modellt Lengyel Imre dolgozta ki, megújított piramismodelljének szintjei:

A piramis tetején a cél áll, ami a régióban élők jólétének és életszínvonalának javulása.

Az alatta lévő szinten a megvalósult versenyképesség mérését lehetővé tévő mutatók szerepelnek: jövedelem, munkatermelékenység és foglalkoztatottság.

Az előbbieket megvalósulását különböző mozgatóerők határozzák meg (kutatási és technológiai fejlettség, humán tőke, fizikai tőke, agglomerációs előnyök, stratégiai irányítás és intézmények) – ezek gazdasági tényezők, melyekre regionális gazdaságfejlesztési programok dolgozhatók ki.

A piramis alján szereplő, hosszú távon ható, főleg gazdaságon kívüli tényezők határozzák meg a fentebbi szinteket (gazdasági szerkezet, innovációs tevékenység és vállalkozókészség, re-

gionális elérhetőség és infrastruktúra, társadalmi tőke, társadalmi szerkezet, döntési központok, a környezet minősége, regionális identitás), ezekre főleg a területfejlesztési politikák képesek hatást gyakorolni. (Lengyel 2016)

Koltai magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélésére vonatkozó vizsgálatai

Koltai több művében is reprezentatív kérdőíves kutatás keretében arra kereste a választ, hogy melyek azok a városok versenyképességét befolyásoló minőségi aspektusok, amiket a lakosság előnyben részesít lakóhelyének megválasztásakor. Koltai (2016) kutatásai során faktoranalízis segítségével versenyképességi tényezőit négy faktorba sorolta:

- szolgáltatás faktor: egészségügy, oktatás, városi szereplők;
- életkörülmény faktor: infrastruktúra, közlekedés, foglalkoztatás, szabadidő, lakásállomány;
- környezet faktor: lakókörnyezet, természeti adottságok;
- humán faktor: történelem-tradíciók, demográfia.

Az egyes szerzők által alkalmazott tényezők között sok hasonlóság fedezhető fel. Jelen kutatás célkitűzéseivel a kérdőívvel megkérdezhető ún. „puha” tényezők tekintetében Koltai versenyképességi tényezői illeszkednek a legjobban. Koltai (2005) megállapítja, hogy a települések versenyképességének statisztikai alapon történő elemzési módszereit jól kiegészítik a kérdőíves vizsgálatok, mivel azok a mögöttes társadalmi-gazdasági folyamatokat is képesek bemutatni.

Sipos versenyképességi faktorai

Sipos (2002) módszerének nagyszerűsége az egyszerűsége, munkájában Pest megye kistérségeinek összehasonlító vizsgálata során a kiválasztott változók értékeinek átlagtól vett százalékos eltéréseivel dolgozott. Az elemzést a következő tényezők mentén végezte el: üzleti élet és vállalkozások, idegenforgalom, munkanélküliség, életszínvonal, foglalkozási szerkezet, infrastruktúra, demográfia, elérhetőség.

Versenyképességi elemzésében különböző térségtípusokat határozott meg:

- Elsődleges α térség – a megyei átlagot magasan meghaladó érték (133% felett)
- Másodlagos α térség – a megyei átlagot megha-

- adó érték (111-133%)
- αβ térség –a megyei átlagnak megfelelő érték (91-110%)
 - Másodlagos β térség –a megyei átlagtól elmaradó érték (67-90%)
 - Elsődleges β térség –a megyei átlagtól jóval elmaradó érték (67% alatt).

A kutatás módszertana

Jelen kutatás célja annak vizsgálata, hogy a Balaton Régió lakosai a települési versenyképesség mely tényezőit tartják fontosnak, és mennyire elégedettek velük saját településükön.

A gazdasági jellegű mutatók jelen kutatásban nem „kemény” adatbázisokból származó adatokkal kerülnek elemzésre, hanem a kérdőíves megkérdezés során kérdezzük rá olyan gazdasági jellegű tényezőkhöz lakossági megítélésére, mint például a megélhetési költségek, munkalehetőségek, ingatlanárak, társadalmi tényezők tekintetében pedig az emberi kapcsolatok, a közösség meglétére, lakosság barátságosságára.

Igy a „kemény” kategóriák (például: kibocsátás, GDP, foglalkoztatottság, termelékenység, jövedelem) most nem kerültek górcső alá, de fontos megjegyeznünk, hogy ezen csúcsmutatókban kiteljesülő modellek találatát olyan tényezők alkotják, melyek lakossági vizsgálata értékes és érdekes eredményeket hozhat, és minőségük hozzájárulhat a lakosság által érzett jólléthez és életminőségük javulásához pl.: infrastruktúra, környezet, a lakóhely minősége, szociális és egészségügyi ellátás.

Az empirikus kutatás során kérdőív került összeállításra, melyek kitöltetése személyes megkérdezéssel illetve elektronikus úton történt. A vizsgált lakossági kör a Balaton Régió valamely településén:

- helyi lakosok: életvitelszerűen a régióban élők, ott is dolgoznak, vagy tanulnak;
- helyi lakosok, akik életvitelszerűen élnek a régió valamely településén, de máshol dolgoznak, vagy tanulnak;
- másodlagos otthonnal vagy nyaralóval rendelkezők;
- máshol élők, de a régió valamely településén dolgoznak vagy tanulnak.

A válaszadókat arról kérdeztük, hogy az egyes települési tényezők mennyire fontosak nekik az adott település kapcsán, illetve mennyire elégedettek az egyes tényezőkkel a településükön. Az települési tényezők - a kérdőív változói - kiválasztása során a versenyképesség szakirodalmában fellelhető versenyképességi tényezők szolgáltatatták az alapot, melyek kiegészítésre, módosításra kerültek a Balaton Régió sajátosságait is figyelembe véve.

A települési vonzerő/versenyképesség vonatkozásában a következő tényezőket értékelték ötfokozatú Likert-skálán a válaszadók, fontosság (1=egyáltalán nem fontos, 5=nagyon fontos) és a velük való elégedettség (1=egyáltalán nem vagyok elégedett vele, 5=teljes mértékben elégedett vagyok vele) szempontjából:

1. táblázat: A kérdőív változói

Települési szolgáltatások:
Megközelíthetőség
Infrastruktúra (pl.: gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás)
Helyi tömegközlekedés
Parkolási lehetőségek
Járda megléte
Kerékpárút megléte
Közüntézménnyel való ellátottság
Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások
Közbiztonság színvonala
Oktatási intézmények
Lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterületek, tisztaság, rendezettség)
Nyugalom.
Gazdasághoz köthető tényezők:
Munkalehetőségek
Vásárlási lehetőségek
Megélhetési költségek
Kedvező ingatlanárak
Folyamatos fejlesztések a településen

Demográfiai tényezők:
Lakosság korösszetétele, etnikai összetétele
Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség megléte
Lakosság barátságossága
Szabadidőhöz és turizmushoz köthető tényezők:
Pihenés, feltöltődés lehetőségei (wellness, amatőr sport)
Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet
Kulturális programok választéka
A látóvalók száma, színvonala
Éttermek, vendéglátás színvonala
Strandok
Települési adottságok:
Település természeti adottságai
Település történelme, hagyományok, tradíciók

Mint ahogy Lengyel (2003) is rámutat a regionális specializáció fontosságára, a települési tényezők lakossági értékelése során figyelembe vételre került az a vitathatatlan tény, hogy a Balaton Régió – bár nem csak a part menti területeket foglalja magában – erősen turizmus és idegenforgalom-specifikus terület, így az ezzel kapcsolatos olyan tényezők is beépítésre kerültek a kérdőívbe, melyek az ott élők szempontjából is relevanciával bírnak életminőségük tekintetében. (Ld. fentebb: szabadidőhöz és turizmushoz köthető tényezők.)

A kérdőív belső konzisztenciájának megbízhatósági vizsgálata során a leggyakrabban alkalmazott belső konzisztenciát mérő mutatószámot a Cronbach-alfát használtam. A mutató kifejezi, hogy a skálát alkotó állítások mennyire konzisztensek a mért fogalommal, minimális értéke 0,6. (SAJTOS – MITEV 2007) Kérdőívünk esetében a Cronbach-alfa értéke 0,871, így kijelenthetjük, hogy a kérdőív konzisztens, a skála megfelelően mér.

A mérési skálák kérdése

A kérdőívben a változók mérési szintje meghatározza az alkalmazható elemzési módszereket (MOLNÁR – BARNA 2004). A szakirodalomban a Likert skálás válaszok értékelésével kapcsolatban számos publikáció jelent meg (Sajtos-Mitev 2007, Zerényi 2016, Parker et al, 2002, Chimi és Russell 2009, Brown 2011, Kehl 2012). Jelen

kutatásban nagyon szemléletes és jól prezentálható lenne, ha az egyes települési tényezőkre adott pontszámok átlaga alapján állítanánk fel sorrendet köztük. A szakirodalomban fellelhető kétségek miatt a kérdőívek kiértékelésénél – a használható elemzési módszerek szempontjából legszigorúbb skálát, a nominális skálát feltételeztem. Ennek megfelelően nem az egyes tényezőkre adott átlagokkal végeztem az értékelést, hanem a rájuk adott összpontszám alapján.

A kérdőíves megkérdezés eredményeképpen

A kérdőíves megkérdezés eredményeképpen 776 kitöltő válasza került elemzésre.

A települési tényezők rangsora fontosság szerint

Fontosság szempontjából nem meglepő módon a közbiztonság szerepel az első helyen, amit a település infrastrukturális feltételei követnek, de előkelő helyen szerepel a lakókörnyezet állapota, a nyugalom, a megközelíthetőség és az egészségügyi ellátás is. Az első hat tényező mindegyike a települési szolgáltatások változócsoportba tartozik. A települési fejlesztési politika hatással lehet javításukra. A fejlesztések szükségességének megítélésékor érdemes figyelembe venni a velük való elégedettséget is. (Ld.: következő alfejezet.)

2. táblázat: A települési tényezők rangsora fontosság szerint

Települési tényezők	Összes adott pontszám
Közbiztonság színvonala	3 662
Infrastruktúra (pl.: gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás)	3 575
Lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterületek, tisztaság, rendezettség)	3 563
Nyugalom	3 553
Megközelíthetőség	3 508
Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	3 479
Megélhetési költségek	3 432
Település természeti adottságai	3 374
Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség	3 330
Lakosság barátságossága	3 327

Folyamatos fejlesztések a településen	3 325
Pihenés, feltöltődés lehetőségei (wellness, amatőr sport)	3 283
Járda megléte	3 282
Vásárlási lehetőségek	3 259
Közüntézményekkel való ellátottság	3 236
Munkalehetőségek	3 227
Éttermek, vendéglátás színvonala	3 199
Oktatási intézmények	3 183
A látnivalók száma, színvonala	3 113
Kedvező ingatlanárak	3 110
Kulturális programok választéka	3 086
Parkolási lehetőségek	3 054
Kerékpárút megléte	3 016
Település történelme, hagyományok, tradíciók	2 926
Helyi tömegközlekedés	2 839
Lakosság korösszetétele, etnikai összetétele	2 821
Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet	2 765

Forrás: saját szerkesztés

Érdekes eredmény, hogy egy kiemelkedő idegenforgalommal bíró térségben fontosság szempontjából utolsó helyre került a szórakozási lehetőségek, éjszakai élet tényező. Ha nem az itt élőket és dolgozókat, a másodlagos otthonnal rendelkezőket, hanem az idelátogató turistákat kérdeznénk meg, bizonyosan más eredmények születnének ebből a szempontból. Ez felvetheti az itt élők és az idelátogató turisták közti ellentétek kérdését is. Véleményem szerint ezen tényező megítélése összefüggésben állhat a közbiztonság színvonalával is, ami a válaszadók által érzékelt fontosság szempontjából az első helyen szerepel. Itt jegyzném meg, hogy az éjszakai élettel ellentétes kapcsolatba hozható nyugalom tényező fontosság és elégedettség tekintetében is az előkelő 3-4. helyen szerepel. A szórakozási lehetőségek, éjszakai élet vonatkozásában érdekes az is, hogy elégedettség szempontjából utolsó előtti helyen szerepel, tehát

a megkérdezettek számára egyáltalán nem fontos ez a tényező, de ugyanakkor nem is elégedettek a rendelkezésre álló lehetőségekkel.

A települési tényezők rangsora elégedettség szerint

Ha ránézünk a települési tényezők elégedettségi adatait összefoglaló táblázatra, a sereghajtók között számos olyan tényező szerepel, amelyek nemcsak a lakosság életminőségét, hanem a régióba irányuló turizmust is befolyásolhatják. Ilyen például az utolsó előtti helyen szereplő szórakozási lehetőségek, éjszakai élet (bár ez a tényező, mint már korábban említésre került fontosság szempontjából nem meghatározó), vagy a vásárlási lehetőségek, parkolási lehetőségek, járda megléte, és nem utolsó sorban az egészségügyi ellátás.

3. táblázat: A települési tényezők rangsora elégedettség szerint

Települési tényezők	Összes adott pontszám
A település természeti adottságai	3 368
Történelem, hagyományok, tradíciók	3 300
Nyugalom	3 232
Megközelíthetőség	3 192
Közbiztonság színvonala	3 183
Emberi (családi, baráti) kapcsolatok, közösség	3 153
Oktatási intézmények	3 150
Közüntézményekkel való ellátottság	3 099
Lakosság korösszetétel, etnikai összetétele	3 097
Lakosság barátságossága	3 017
Lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterületek, tisztaság, rendezettség)	3 012
A látnivalók száma, színvonala	2 898
Helyi tömegközlekedés	2 883
Éttermek, vendéglátás színvonala	2 877
Infrastruktúra (pl.: gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás)	2 856
Munkalehetőségek	2 837

Kerékpárút megléte	2 822
Kulturális programok választéka	2 816
Pihenés, feltöltődés lehetősége (wellness, amatőr sport)	2 807
Megélhetési költségek	2 786
Folyamatos fejlesztések a településen	2 786
Járda megléte	2 769
Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	2 741
Parkolási lehetőségek	2 697
Vásárlási lehetőségek	2 660
Szórakozási lehetőségek, éjszakai élet	2 627
Kedvező ingatlanárak	2 621

Forrás: saját szerkesztés

Az összes települési tényező elégedettségi rangsorából most kiemelném a települési szolgáltatások témakörét, mivel fontosság szempontjából az élen szereplő első hat tényező a települési szolgáltatások körébe tartozik.

4. táblázat: A települési szolgáltatások változó csoport helyezései fontosság és elégedettség szempontjából

Fontosság helyezés	A települési szolgáltatások változói	Elégedettség helyezés
	Közbiztonság színvonala	5.
	Infrastruktúra (pl.: gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás)	15.
	Lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterületek, tisztaság, rendezettség)	11.
	Nyugalom	3.
	Megközelíthetőség	4.
	Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	23.

Forrás: saját szerkesztés

A nyugalom és a megközelíthetőség változók kivételével mindegyik tényező lényegesen hátrébb szerepel az elégedettségi rangsorban, mint fontosság szempontjából. A települési szolgáltatások változó csoportból az egészségügyi ellátás, az infrastruktúra, a lakókörnyezet állapota és a közbiztonság színvonala azok a legfontosabb tényezők, melyekre a fejlesztési döntések hatással lehetnek, közülük is a nagy különbség miatt kiemelendő az egészségügyi ellátás és az infrastruktúra.

Az elégedettségi rangsorban első helyen állnak a települési adottságok változó csoportba tartozó természeti adottságok és a település történelme, hagyományok, tradíciók tényezői (Ld. 3. táblázat). megelőzve a – fontosság szempontjából első helyen szereplő – települési szolgáltatásokat. Megjegyzendő, hogy ezek a tényezők fontosság szempontjából sajnálatos módon nem éppen előkelő helyen szerepelnek, főleg a történelem, hagyományok, tradíciók – ami a sereghajtók között kapott helyet. Elégedettség szempontjából egy ilyen csodás természetben elhelyezkedő régió esetén nem meglepő, hogy az első helyen szerepelnek a természeti adottságok.

A szabadidővel, turizmussal kapcsolatos tényezők összességében elégedettség szempontjából hasonló helyezést kaptak, mint fontosság szempontjából. Ugyanakkor a változó csoporton belüli fontosság és elégedettség eltérések figyelemre méltóak. A pihenés, feltöltődés lehetőségei, ahol a wellness, amatőr sport lehetőségeit értékelték a válaszadók hét helyezéssel került hátrébb az elégedettségi rangsorban, ami a Balaton Régió turisztikai irányultsága miatt is érdekes eredmény.

5. táblázat: A szabadidővel, turizmussal kapcsolatos tényezők helyezései fontosság és elégedettség szempontjából

Fontosság helyezés	Szabadidővel, turizmussal kapcsolatos tényezők	Elégedettség helyezés
12.	Pihenés, feltöltődés lehetőségei	19.
17.	Az éttermek, vendéglátás színvonala	14.
19.	A látnivalók száma, színvonala	12.
21.	Kulturális programok választéka	18.
27.	Szórakozás, éjszakai élet	26.

Forrás: saját szerkesztés

A gazdasághoz köthető tényezők változóinak mindegyike fontosság szempontjából előkelőbb helyen szerepel, mint elégedettség szempontjából. Ezek közül is kiemelendő az elégedettség szempontjából a sereghajtók között szereplő vásárlási lehetőségek és az utolsó helyen szereplő ingatlanárak. A vásárlási lehetőségek megléte nemcsak a lakosság számára fontos kérdés, hanem az idegenforgalom szempontjából is, ami helyi fejlesztési kérdésekre is ráirányítja a figyelmet.

Elégedettség szempontjából az ingatlanárak az utolsó helyre kerültek. Itt jegyezném meg, hogy a Balaton térsége Magyarország egyik legdrágább területének tekinthető a főváros után, valamint az ingatlanárak növekedési üteme a Veszprém és Somogy megyei részekben meghaladja az országos átlagot. Az üdülőkörzetbe tartozó települések között Siófok és Balatonfüred ingatlanjai a legkevesebbek és a legdrágábbak.

A fontosság és az elégedettség tényezőinek sorrendbeli különbségei

Ha azt vizsgáljuk, hogy az adott települési tényező fontosság valamint elégedettség szempontjából hányadik helyen áll – lényeges eltéréseket állapíthatunk meg. Először azokat emelném ki, melyek fontosság szempontjából lényegesen magasabb helyezést kaptak, mint elégedettség szempontjából:

6. táblázat: A legnagyobb negatív fontosság-elégedettség helyezésbeli különbséggel rendelkező változók

Települési tényezők	Fontosság helyezés	Elégedettség helyezés
Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások	6.	23.
Infrastruktúra	2.	15.
Megélhetési költségek	7.	20.
Vásárlási lehetőségek	14.	25.
Folyamatos fejlesztések a településen	11.	25.
Járda megléte	13.	22.
Lakókörnyezet állapota	3.	11.
Pihenés, feltöltődés lehetőségei	12.	19.
Kedvező ingatlanárak	20.	27.

Szerencsére azonban nemcsak negatív irányú eltérések történtek a helyezésekben, hanem volt jó pár olyan tényező is, ami elégedettség szempontjából előkelőbb helyett foglal el, mint fontosság szempontjából.

7. táblázat: A legnagyobb pozitív fontosság-elégedettség helyezésbeli különbséggel rendelkező változók

Települési tényezők	Fontosság helyezés	Elégedettség helyezés
A település történelme, hagyományok, tradíciók	24.	2.
A lakosság korösszetétele, etnikai összetétele	26.	9.
Helyi tömegközlekedés	25.	13.
Oktatási intézmények	18.	7.
Közintézménnyel való ellátottság	15.	8.
Természeti adottságok	8.	1.
Kerékpárút megléte	23.	17.
Kulturális programok választéka	21.	18.
Éttermek, vendéglátás színvonala	17.	14.

Ha a két táblázatra ránézünk, láthatjuk, hogy a pozitív helyezésbeli különbségek sajnálatos módon a fontossági rangsorban hátrébb szereplő tényezők közül kerültek ki. Számomra meglepő eredmény volt, hogy a helyi tömegközlekedés a 25. helyről a 13. helyre került. Nagyon örvendetes, hogy a fontosság szempontjából 18. helyen szereplő oktatási intézmények tényező elégedettség tekintetében a 7. helyen szerepel.

Az egészségügyi ellátás és az infrastruktúra

A lakossági kérdőíves megkérdezés eredményeként az egészségügyi ellátás és az infrastruktúra volt az a két tényező, ahol a legnagyobb eltérés mutatkozott a fontosság és az elégedettség tekintetében, így úgy gondolom, hogy szükséges ezek további elemzése. A következőkben néhány erre vonatkozó mutatószámot elemzek, amelyek elérhetők a KSH adatbázisaiban.

Egészségügyi ellátás, egészségügyi szolgáltatások

Az 8. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy az egy háziorvosra és gyermekorvosra jutó betegek száma 2,76%-kal magasabb a Balaton Régióban, mint az országos átlag, (ugyanakkor egy lakos 4,75%-kal kevesebbszer jelenik meg a háziorvosi ellátásban). A KSH adatbázisában az állandó lakosokra vetített mutatók szerepelnek, az ideiglenes lakosok és a nyaralótulajdonosok számáról nem található az adatbázisban információ. A háziorvosi ellátás területén ezen eredmények tükrében javasolt a fejlesztés, hiszen csak az állandó lakosokra vetített mutató is magasabb az országos átlagnál, ezen felül a nagyszámú nyaralótulajdonos, de a turisták is szorulhatnak kisebb-nagyobb orvosi ellátásra, ami tovább növeli a háziorvosok leterheltségét.

A működő kórházi ágyak tekintetében jobb a helyzet, az egy kórházi ágyra jutó lakosok száma alacsonyabb az országos átlagnál (9,92%-kal), viszont az egy főre jutó ténylegesen teljesített ápolási napok száma (15,93%-kal) magasabb az országos átlagnál.

Az egy gyógyszerhátra jutó lakosok számáról is alacsonyabb az országos átlagnál (15,85%-kal). Bár ez utóbbinál a keresleti viszonyok kiemelten figyelembe veendő az eredmény értékeléséhez,

hiszen a nyaralótulajdonosok és a turisták is igényt tarthatnak a gyógyszerhátra szolgáltatásukra.

Infrastruktúra

A kérdőív eredményei alapján a második legnagyobb eltérés a fontosság és az elégedettség tekintetében az infrastruktúra változónál volt. A kérdőív kérdése a gáz, víz, csatornázottság, utak állapota, közvilágítás tényezőket foglalta magában. Ezekkel kapcsolatban KSH adatok alapján összehasonlításokat végeztem a Balaton Régióra és az országos átlagra vonatkozóan. Az eredményekből azt szűrtem le, hogy a közüzemi hálózatok terén a Balaton Régió az egész országra jellemzőnél kis mértékben jobban ellátott (ivóvízvezeték, szennyvízgyűjtő hálózat, villamosenergia elosztó hálózat, gázcsőhálózat 1 km²-re jutó hossza).

A lakások közüzemi ellátására vonatkozóan egyedül a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya kissé alacsonyabb az országos átlagnál, feltehetően azért, mert a régióban nagyobb mértékben található olyan lakásként használt ingatlanok, amelyek például szőlőspince jellegűek, vagy külterületi hétvégi házak, ahol nem feltétlenül áll rendelkezésre vezetékveszélymentes vízellátás.

8. táblázat: Néhány egészségüggyel kapcsolatos tényező a Balaton Régióban és országosan

Egészségüggyel kapcsolatos tényező	Balaton Régió	Magyar-ország	Egy elemre jutó lakos	
			Balaton Régió	Országos
Háziorvosok és házi gyermekorvosok száma (fő)	205	6 219	1 630	1 585
			lakos/orvos	
Működő kórházi ágyak száma (db)	2 550	68 301	131	144
			lakos/ágy	
Gyógyszerhátra + fiókgyógyszerhátra száma (db)	118	3 004	2 832	3 281
			lakos/gyógyszerhátra	
A háziorvosi és a házi gyermekorvosi ellátásban a megjelenés és a meglátogatottak száma összesen (eset)	2 182 279	67 442 846	6,53	6,84
			eset/lakos	
A kórházakban ténylegesen teljesített ápolási napok száma (nap)	755 233	18 677 364	2,26	1,90
			nap/lakos	

Forrás: KSH (2016-os adatok), saját szerkesztés

Az utak, területek vonatkozásában a közterületekre, a zöldterületekre, a játszóterekre, tornapályákra, pihenőhelyekre, kerékpárutakra vonatkozó mutatók némileg jobbakként az országosan jellemzőnél. Az utak, területekkel kapcsolatban két kiemelendő tényező, amiben a régió gyengébb az országosnál: az 1 km²-re jutó önkormányzati kiépített út és köztér és állami közutak hossza, és az 1 km²-re jutó önkormányzati kiépített járda hossza. Ezt a „kemény” tényezőt a kérdőíves megkérdezés eredményei is megerősítik, hiszen a 27 megkérdezett tényezőtől a járda megléte a 7. helyen szerepel a fontosság – elégedettség negatív különbségeinek rangsorában.

9. táblázat: Néhány infrastruktúrával kapcsolatos tényező

Utak, területek	Balaton Régió	Magyarország
Rendszeresen tisztított közterület az összes terület %-ában	0,13	0,10
Összes zöldterület az összes terület %-ában	0,08	0,07
Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek 1 km ² -re jutó száma	0,12	0,10
1 km ² -re jutó önkormányzati kiépített út és köztér és állami közutak hossza (km)	0,74	0,84
1 km ² -re jutó önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza (km)	0,05	0,03
1 km ² -re jutó önkormányzati kiépített járda hossza (km)	0,33	0,47

Forrás: KSH, 2016, saját szerkesztés

A statisztikai adatbázisokból származó adatoknál mind az infrastruktúrára, mind az egészségügyi ellátás tényezőinél meg kell jegyeznünk, hogy ezek mennyiségi mutatók, nem minőségi, például a kiépített utak hossza kilométerben nem fejezi ki a lakosság által érzett minőséget.

Következtetések

Jelen tanulmány a Balaton Régió településeinek, dolgozók, tanulók és másodlagos otthonnal rendelkezők körében mérte fel, hogy az egyes

települési tényezők mennyire játszanak fontos szerepet számukra, mikor településükre gondolnak – illetve, hogy ezekkel tényezőkkel mennyire elégedettek településük kapcsán.

A kutatás során sorba állítottuk az egyes települési tényezőket a megkérdezett lakossági kör által érzékelt fontosság szempontjából, valamint elégedettség szempontjából is az elért helyezések és az adott összpontszám alapján is.

A válaszadók által érzékelt fontosság és elégedettség különbségéből fontos következtetéseket vonhatunk le, hiszen így megtudhatjuk, hogy melyek azok a tényezők, melyeket egy település kapcsán a lakosság fontosnak tart, valamint hogy mennyire elégedettek az egyes tényezőkkel. Azok a tényezők, melyeket fontosnak tartanak, de nem elégedettek színvonalukkal a régió, a megyei, és települési szintű fejlesztési döntéseknél, a fejlesztési források elosztásánál figyelemfelhívó jelleggel bírhatnak abban a tekintetben, hogy mely területekre való áramlásuk növelné a lakosság elégedettségét, mely területek fejlesztésétől várható az általuk érzett életminőség és jóllét javulása.

A kérdőíves megkérdezés eredményei alapján a fontosság-elégedettség rangsorban a legnagyobb különbséggel rendelkező tényezők közül, melyekre a regionális vagy a települési szintű döntések hatással lehetnek:

- az egészségügyi ellátás,
- az infrastruktúra,
- a vásárlási lehetőségek,
- folyamatos fejlesztések a településen,
- járda megléte,
- a lakóközvettség állapota.

A két kiemelt terület az egészségügyi ellátás és az infrastruktúra tekintetében a „kemény” KSH adatok is megerősítették a kérdőíves megkérdezés eredményeit. Az egészségügyi ellátás tekintetében a háziorvosi ellátás, az infrastruktúrára mutatói tekintetében leginkább a kiépített járda hossza, azt követően pedig a közutak hossza mutatók között gyenge pontnak.

A települési fejlesztési döntések meghozatalakor ezen tényezőket javasoljuk kiemelten kezelni a lakosság jóllétének emelése érdekében.

A kérdőíves megkérdezés során a fontosság-elégedettség helyezések alapján lakosság által erősségnek érzett tényezők:

történelem, hagyományok, tradíciók
oktatási intézmények
látóvalók száma, színvonala
település természeti adottságai
kerékpárút megléte
kulturális programok választéka.

Ezen implikációk a regionális és települési szintű marketing fókuszterületei lehetnek.

FEKETE-BERZSENYI HAJNALKA¹

Hivatkozások

AUBERT Antal: Turizmus trendek és térszerkezet Magyarországon, Pécs, 2011, 143 p. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar - Publikon Kiadó, Pécs

BROWN, James Dean: Likert items and scales of measurement?, = SHIKEN: JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter, March (2011), 15(1) 10-14.

CHIMI, J. Carl – RUSSELL, L. David: The Likert Scale: A Proposal for Improvement Using Quasi-Continuous Variables = Proc ISECON, v26, Washington DC, (2009) 1-10

GYÖRFFY, Árpád: Balatoni Kiemelt Turisztikai Térség – Avagy ki fér hozzá a mézesbödönhöz, balatontipp.hu (2017a)

KOLTAI, Zoltán: A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése = Tér és Társadalom 19 (2005) 3-4. 23-41.

KOLTAI, Zoltán: Városok vonzereje országos és regionális léptékben = Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása, Lengyel I. – Nagy B. (szerk.), JATEPress, Szeged, (2016) 272–289.

MARTON István: A Balaton régió fejlődése A regionális gondolkodás és a turizmus fejlődésének összefüggései a Balaton térségében = Act Sci Soc 39 (2016) 161–179

KEHL Dániel: Mintaelemszám tervezés Likert-skálás lekérdezések esetén klasszikus és bayesi keretek között, Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, (2016)

LENGYEL, Imre: A regionális versenyképességről = Közgazdasági Szemle 47 (2000) december 962–987.

LENGYEL, Imre: Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon, JATEPress (2003)

LENGYEL, Imre: A megyék versenyképességének néhány összefüggése a megújult piramismodell alapján = Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása, Lengyel I. – Nagy B. (szerk.) (2016) JATEPress, Szeged, 143–161.

LUKOVICS Miklós: Térségek versenyképességének mérése, JATEPress, Szeged (2008)

MOLNÁR, Tamás – BARNA, Katalin: Területi statisztikai elemzési módszerek, Agroinform kiadó, (2004)

NEMES NAGY József: A tér a társadalomkutatásban = Ember–település–régió sorozat, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.(1998)

NEMES NAGY József: Mezőterek a társadalomban és a gazdaságban = Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása, Lengyel I. – Nagy B. (szerk.) (2016) JATEPress, Szeged, 105–124.

PARKER, L. Patrick - MCDANIEL, H. Scott - CRUMPTON-YOUNG, L. Lesia: Do Research Participants Give Interval or Ordinal Answers In Response to Likert Scales?, Ergonomics/Human Performance Laboratory College of Engineering, Mississippi State University

SAJTOS László – MITEV Aurél: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea Kiadó, (2007).

SIPOS Zsolt: Pest megye kistérségeinek összehasonlító vizsgálata = Területi Statisztika, 2, (2002) 168-180.

ZERÉNYI, Károly: A Likert-skála adta lehetőségek és korlátok = Opus et Educatio, 3. (2016) (4. szám)

Törvények, rendeletek, beszámolók

429/2016. (XII. 15.) KORMÁNYRENDLET: A turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról

BALATON FEJLESZTÉSI TANÁCS (2013-2014): Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja Helyzetértékelés I. Kötet, Szerkesztette: Oláh Miklós, Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft., Balatonfüred – Siófok, Készült az ÁROP-1.2.11/A, 2013. „Területfejlesztési tevékenység fejlesztése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2014-2020 tervezési időszakra irányuló sikeres felkészülése érdekében” című pályázat keretében

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL:
Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról,
2017

MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG:
Magyarország legforgalmasabb települései 2017-
ben

Internetes források, adatbázisok

<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp>

Abstract

The aim of the study is to examine the settlements of the Balaton Region in terms of which settlement factors the inhabitants, those with secondary homes, holiday owners and workers/students perceive important and how satisfied they are with each factor. The variable groups of the 27 factors examined are: municipal services, factors related to economy, factors related to leisure and tourism, demographic factors, and settlement features. The results of the questionnaire survey may highlight the factors that are most important to the population surveyed

in connection with their settlement, and those with which they are less satisfied, and where the difference between importance and satisfaction is the greatest. Knowledge of these can help to guide the directions of regional and settlement development decisions and development resources to improve the well-being and quality of life of the inhabitants of the Balaton Region.

Key words: settlement, competitiveness, Balaton, tourism

A szerző és elérhetősége

(1)Adjunktus, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar Gazdálkodási Intézet, Számvitel és Controlling Intézeti Tanszék; E-mail: fekete.berzsenyi-hajnalka@gtk.uni-pannon.hu

Köszönetnyilvánítás

Jelen publikáció/kutatás az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt keretében jött létre.

